

УДК 94(477.75)«1917/1918»: 37.091.64:94(477)

DOI HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2025.35.331145

ДМИТРО СТАЦЕНКО

ORCID: 0000-0001-6703-2689

Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж управління, економіки і права
Полтавського державного аграрного університету»

КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ РУХ 1917 – ПОЧАТКУ 1918 РОКІВ У ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ СТАРШОЇ ШКОЛИ 2018 РОКУ ВИДАННЯ

Вивчення минулого, традицій, культури корінних народів України – кримських татар, караїмів, кримчаків – має важливе значення для консолідації та розвитку сучасної української нації, розуміння співіснування на спільній території. Тривалий час кримськотатарська тематика, особливо першої половини ХХ ст., залишалася поза увагою навчальних книг для старшої школи. Відтак, у статті досліджуються методичні підходи, застосовані для розкриття проблематики кримськотатарського національного руху 1917 – початку 1918 рр. у підручниках з історії України рівня стандарту для 10 класу закладів загальної середньої освіти, що були видані 2018 р.

Здійснений аналіз свідчить про те, що вказана вище проблематика представлена на сторінках всіх обраних для дослідження навчальних видань. Виявлено, що в новому поколінні підручників вона розглядається або в окремому параграфі, присвяченому подіям у Криму, або ж у межах окремого пункту певного параграфа.

З'ясовано, що основою викладу матеріалу є авторський (навчальний) текст. Окрім нього, в кількох підручниках для розкриття змісту проблематики передбачено роботу з текстовими документами, фотодокументами, біографічними довідками. Подані матеріали зазвичай супроводжуються запитаннями та завданнями різних рівнів складності (від репродуктивних до творчих). Втім, на сторінках навчальних видань, за винятком одного підручника, помітно бракує текстових джерел, картографічного та ілюстративного матеріалів.

Ключові слова: кримські татари, кримськотатарський національний рух, підручник, історія України, методика, методологія, старша школа

Постановка проблеми. Кримські татари, поряд із караїмами та кримчаками, належать до корінних народів України. Вивчення їхнього минулого, традицій, культури має важливе значення для консолідації та розвитку сучасної української нації, розуміння співіснування на спільній території. Одним з інструментів реалізації цього завдання є шкільна історична освіта. Тривалий час кримськотатарська тематика, особливої першої половини ХХ ст., залишалася поза увагою навчальних книг для старшої школи. Лише 2018 р. з'явилося нове покоління підручників для 10 класу закладів загальної середньої освіти, в яких у контексті Української революції було представлено кримськотатарський національний рух 1917 – початку 1918 рр. Відтак особливого значення набуває дослідження методичних підходів, застосованих авторами в новому поколінні навчальної літератури для розкриття та донесення кримської та кримськотатарської проблематики до учнівства.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Різноманітні дидактичні аспекти конструювання навчальних книг з історії розкрито в роботах Олени Пометун, Яніни Камбалової, Віталія Власова, Костянтина Баханова, Наталі Яковенко, Олександра Удода, Поліни Вербицької та ін. Представлення кримської тематики, а разом із нею і кримськотатарського минулого у змісті шкільної історичної освіти та в шкільному курсі історії України, стало предметом дослідження Світлани Батуріної, Катерини Попової, Юлії Топольницької.

Мета статті полягає у з'ясуванні методичних підходів до розкриття проблематики кримськотатарського національного руху 1917 – початку 1918 рр., що були впроваджені у виданих 2018 р. шкільних підручниках з історії України для 10 класу рівня стандарту.

Для проведення аналізу було взято шість підручників з історії України рівня стандарту, призначених для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Всі вони видані 2018 р. та мають гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» згідно з наказом № 551 від 31 травня 2018 р. У них висвітлено основні події, явища і процеси відповідно до навчальної програми для роздільного вивчення курсів історії України та всесвітньої історії.

Виклад основного матеріалу. Тривалий час кримськотатарська тематика не входила до змісту шкільної історичної освіти, а тому не була представлена на сторінках підручників. Про це свідчать висновки дослідниці Світлани Батуріної: «Висвітлення ХХ ст. в історії кримськотатарського народу починається в підручниках для 10-го класу. [...] Знову ж таки, як і при висвітленні попередніх періодів

історії, інформація про кримських татар практично відсутня у виданнях, написаних до 2016 р., або ж представлена фрагментарно» (Батуріна, 2021, с. 91).

Зміна підходів до кримської тематики загалом та минулого кримськотатарського народу зокрема, почалася після 2014 р. та позначилося на структурі шкільного історичного курсу (Батуріна, 2021, с. 87); (Попова, 2022, с. 139-141). У цьому контексті Юлія Топольницька зауважила: «Справжня переоцінка історії півострова та ролі його корінних народів в процесі українського державотворення відбулася у 2014 році, після окупації півострова росією. Оновлені програми з історії України з'явилися вже у 2015-му» (Топольницька, 2024).

2018 р. з'явилося нове покоління шкільних підручників з історії України для 10 класу, в яких з'явився матеріал про кримськотатарський національний рух 1917 – початку 1918 рр.

У підручнику Віталія Власова та Станіслава Кульчицького кримськотатарська проблематика періоду 1917 – початку 1918 рр. розглядається в межах пункту «Якою була внутрішня та зовнішня політика Центральної Ради після проголошення УНР» (Власов, Кульчицький, 2018, с. 54-55). Він є частиною параграфа «Утворення Української Народної Республіки. Протистояння національно-патріотичних сил і більшовиків». На першій сторінці параграфа розміщено хронологічну стрічку 1917-го року. Серед інших подій, на ній позначено Курултай кримськотатарського народу в Бахчисараї 9 грудня (26 листопада), а також проголошення Кримської Народної Республіки 13 грудня (Власов, Кульчицький, 2018, с. 52).

Виклад основних історичних відомостей пункту здійснено в формі навчального тексту. Кримська та кримськотатарська проблематика займає лише частину його обсягу. У тексті є виділені жирним шрифтом слова, дати. Для ілюстрації матеріалу використано датовану груднем 1917 р. світлину, на якій зображено учасників Першого Курултаю кримськотатарського народу. Хоча цей фотодокумент є джерелом історичної інформації, запитань і завдань до нього не передбачено (Власов, Кульчицький, 2018, с. 55).

Наприкінці параграфа розміщено рубрику «Перевірте, чого навчилися». Запропоновані в ній запитання та завдання спрямовані на перевірку рівня засвоєння матеріалу параграфа. Матеріал із кримськотатарської проблематики присутній у частині з них, зокрема, в завданні на встановлення хронологічної послідовності, а також у завданні, яке передбачає складання речень на основі використання запропонованих авторами понять та термінів (Власов, Кульчицький, 2018, с. 57).

У підручнику Олени Пометун та Нестора Гупана кримськотатарський національний рух 1917 – початку 1918 рр. розглядається в межах окремого параграфа «Крим у 1917 – на початку 1918 р.», який складається з трьох пунктів. Виклад матеріалу викладено в основному тексті. У ньому є виділені слова, дати, на які треба звернути особливу увагу, запам'ятати, уміти пояснювати й оперувати ними. На початку кожного пункту розміщені запитання та завдання до основного тексту, позначені рубрикою «Працюючи з текстом, подумайте». Вони, за задумом авторів, мають допомогти розділити матеріал на смислові частини, виділяти головне, слідкувати за логікою викладення, вступати в діалог з авторами щодо оцінки певного факту (Пометун, Гупан, 2018, с. 4).

Для розкриття змісту проблематики залучено різноманітні джерела: історичні текстові документи, спогади сучасників подій, інтерпретації явищ істориками, ілюстрації, фотодокументи. Їх розміщено під рубрикою «Звернімося до джерела». Перед джерелами подано завдання з рубрики «Працюймо разом». За задумом авторів, передбачається можливість виконання таких завдань на уроці самостійно, в парі або малій групі (Пометун, Гупан, 2018, с. 4). Винятком є уривок із виступу Номана Челебіджихана на II Всекримському мусульманському з'їзді в жовтні 1917 р., запитань чи завдань до якого не поставлено (Пометун, Гупан, 2018, с. 58).

Перший пункт параграфа має назву «Боротьба за владу в Криму після падіння самодержавства». До нього подано запитання: «Як вплинули події Лютневої революції на Крим? Які з них ви вважаєте найважливішими?». Матеріал першого пункту містить кілька текстових джерел, а також фотодокумент. Зокрема, наведено уривок зі спогадів лідера кримськотатарського національного руху Джафера Сейдамета, а також уривок із виступу Номана Челебіджихана на II Всекримському мусульманському з'їзді в жовтні 1917 р. До першого джерела поставлено запитання: «Як пояснює автор причини встановлення стосунків між кримськотатарським національним рухом і УЦР?». До другого джерела запитань чи завдань не передбачено. Крім текстових документів, розміщено світлину, на якій зафіксовано мітинг на площі Нахімова в Севастополі в жовтні 1917 р. Вона супроводжується такими запитаннями: «Які питання у вас виникають у процесі аналізу фотографії? Які висновки можна зробити на її основі?» (Пометун, Гупан, 2018, с. 56-58).

Другий пункт параграфа має назву «Створення Курултаю та формування нової влади в Криму». До нього подано запитання: «За яких обставин і з якою метою створювався Курултай?». Для розкриття проблематики використано чотири фрагменти текстових джерел. В один тематичний блок об'єднано два документа: уривок «Зі статті А. Айвазова – лідера Національної партії в газеті «Міллет» про становище в Росії після більшовицького перевороту» та уривок «З газети «Голос татар» від 11 листопада 1917 р.». До обох джерел сформульовано спільне запитання: «Про що свідчать наведені документи? Що пропонували лідери національного руху за «надзвичайних обставин» у Криму?» (Пометун, Гупан, 2018, с. 59).

Інші два текстові документи – уривок «З виступу депутата Д. Сейдамета на першому засіданні Курултаю» та уривок «З відповіді кримських більшовиків Курултаю щодо спільної діяльності у формуванні органів влади» – подано окремо. До першого джерела поставлено запитання: «Чому депутат Курултаю радить не дробити політичні сили краю? Проти кого вони мають об'єднатися?». До другого джерела пропонується відповісти на таке запитання: «На яких умовах більшовики погоджувалися співпрацювати з Курултаєм? Якими були перспективи такої співпраці?» (Пометун, Гупан, 2018, с. 59-60).

Крім цього, в тексті другого пункту розміщено запитання з рубрики «Працюймо разом»: «Які верстви татарського населення були представлені на Курултаї? Про що, на вашу думку, свідчив сам факт його скликання?» (Пометун, Гупан, 2018, с. 59).

До третього пункту «Проголошення Кримської Народної Республіки» подано запитання: «За яких обставин було проголошено Кримську Народну Республіку? Чому її існування виявилось таким коротким?». Матеріал пункту доповнено кількома текстовими джерелами. Першим із них є уривок, узятий із Конституції Кримської республіки («Кримськотатарських основних законів»). Він супроводжується запитанням: «Чи можна вважати, що за Конституцією Курултай розширив свої повноваження за межі інтересів кримськотатарського народу? Чому?». У другому уривку подано висловлювання сучасної історикині Гульнари Бекірової про лідерів Курултаю, до якого поставлено запитання: «Що вважає історик важливим для складу Курултаю? Чи погоджуєтесь ви з нею?». Поряд із цим джерелом розміщено світлину 1917 р., на якій зображено Номана Челебіджихана і Джафера Сейдамета (Пометун, Гупан, 2018, с. 60-61).

Після параграфа розміщено рубрику «Перевірте себе». Вона містить одинадцять запитань й завдань, які візуально розрізняються відповідно до шрифтової та кольорової гами. Так, перші п'ять запитань спрямовані на повторення змісту параграфа. Одне з них передбачає роботу з історичною картою: «Спираючись на карту № 2 (див. Альбом карт), покажіть території Криму, де кримськотатарський рух дістав підтримку місцевого населення в 1917 р.» (Пометун, Гупан, 2018, с. 62). Проте вказана у завданні карта «Україна за часів Центральної Ради. Брестський мир» не відображає відповідних подій та явищ в Криму (Пометун, Гупан, 2018, с. 249).

Виділені курсивом та іншою кольоровою гамою запитання й завдання (з шостого по одинадцяте) є складнішими. Вони спрямовані на перевірку розуміння матеріалу параграфа загалом. Цікавим є одинадцяте завдання: «Знайдіть в Інтернеті і подивіться ролик «100 років: Курултай кримськотатарського народу». Чи змінила подана інформація ваше розуміння сучасної ситуації з Кримом, а також ролі кримськотатарського народу в сучасній історії нашої держави? Напишіть історичне есе: «Яке місце посідає Курултай в історії кримсько-татарського народу?». Після переліку всіх запитань та завдань розміщено ілюстрацію «Курултай кримськотатарського народу 100 років» (Пометун, Гупан, 2018, с. 62).

У підручнику, створеному авторським колективом у складі Ігоря Бурнейка, Ганни Хлібовської, Марії Крижановської, Оксани Наумчук кримськотатарська проблематика 1917 – початку 1918 рр. розглядається в рамках пункту «Події 1917 р. у Криму. Курултай і Кримська Народна Республіка», що є частиною параграфа «Утворення Української Народної Республіки» (Бурнейко, Хлібовська, Крижановська, Наумчук, 2018, с. 55-57).

Параграф підручника починається з назви теми, під якою вміщено три запитання для актуалізації опорних знань. Останнє з них стосується кримської проблематики. Його подано у такому формулюванні: «В якому році Російська імперія приєднала Крим?» (Бурнейко, Хлібовська, Крижановська, Наумчук, 2018, с. 53). Зміст параграфа згруповано за трьома пунктами. Кожен пункт, у тому числі про події на території Кримського півострова, містить базову інформацію, яку розбито на три абзаци. Виклад матеріалу здійснюється за допомогою базового авторського тексту. У ньому окремі словосполучення, дати, поняття, терміни, імена та прізвища діячів виділені жирним шрифтом. На сторінці 56 розміщено зображення Номана Челебіджихана, виконане художницею Заревою (в тексті фігурує як «Заріма» – авт.) Трасіноюю.

Окремо передбачено роботу з першоджерелом та біографічною довідкою. Так, у рубриці «Мовою джерела» подано уривок із промови Номана Челебіджихана, до якого поставлено запитання: «Поміркуйте. Як пов'язане із документом поняття «толерантність»?». Окремо розміщено світлину доньки кримськотатарського просвітителя Ісмаїла Гаспринського Шефіки Гаспринської, яка супроводжується біографічною довідкою. До цього матеріалу поставлено запитання: «Поміркуйте. У чому феномен діяльності Шефіки Гаспринської?» (Бурнейко, Хлібовська, Крижановська, Наумчук, 2018, с. 56-57).

Після матеріалу пункту розміщено репродуктивні запитання – по одному до всіх трьох його абзаци (Бурнейко, Хлібовська, Крижановська, Наумчук, 2018, с. 56). Наприкінці параграфа в рубриці «Підсумуйте свої знання» запропоновано запитання і завдання для закріплення вивченого. Матеріал із кримськотатарської проблематики присутній в частині з них, зокрема, серед переліку дат і пов'язаних із ними подій, які потрібно запам'ятати, а також у другому питанні, яке передбачає пояснення запропонованих понять. Винятково кримськотатарського аспекту стосується третє питання, в якому пропонується підготувати історичну довідку на тему: «Перша Кримськотатарська республіка» (Бурнейко, Хлібовська, Крижановська, Наумчук, 2018, с. 57).

У підручнику Олексія Струкевича кримськотатарська проблематика розглядається в межах пункту «Кримськотатарський національний рух», що входить до параграфа «Розгортання Української революції» (Струкевич, 2018, с. 49-50). Навчальний матеріал викладено в форматі авторського тексту. Фактично він складається з двох частин, оскільки в ньому жирним шрифтом виділено підзаголовок «Курултай і Кримська Народна Республіка». У самому тексті можна зустріти виділені слова й дати. На 49-й сторінці подано світлину кримськотатарського діяча Челебі Челебієва.

Виклад матеріалу параграфа завершується рубрикою «Запитаннями та завдання» у кількості 9 позицій (Струкевич, 2018, с. 50). Матеріал із кримськотатарської проблематики присутній у першому завданні, що передбачає пояснення понять (зокрема, два з шести запропонованих понять стосуються кримськотатарської історії). Суто кримської тематики стосується четверте запитання, яке належить до рубрики «Поміркуємо разом». Його подано у такому формулюванні: «Визначте учасників та етапи розгортання кримськотатарського руху».

У підручнику авторства Олександра Гісема та Олександра Мартинюка кримськотатарський національний рух 1917 – початку 1918 рр. розглядається в рамках окремого параграфа, що має назву «Події 1917 р. у Криму». Він складається з чотирьох окремих пунктів: «1. Крим напередодні важливих змін», «2. Крим на початковому етапі революції», «3. Скликання курултаю та проголошення Кримської Народної Республіки», «4. Встановлення влади більшовиків у Криму» (Гісем, Мартинюк, 2018, с. 48-50).

Одразу після назви теми подано три запитання: «1. До якого адміністративно-територіального утворення Російської імперії входив Крим станом на 1914 р.? 2. Як Крим опинився у складі Російської імперії? 3. Якими були особливості кримськотатарського національного руху в другій половині XIX ст.?». Такі запитання спонукають пригадати раніше вивчений матеріал і краще зрозуміти новий (Гісем, Мартинюк, 2018, с. 50).

Навчальний матеріал викладено в форматі авторського тексту. У тексті можна зустріти виділені слова й дати, які потребують звернення на них особливої уваги з метою запам'ятовування. На полях 49-ї сторінки міститься пояснення наведеного в авторському тексті терміну «муфті». На цій самій сторінці розміщено дві світлини кримськотатарських діячів, на одній з яких зображено Челебі Челебієва, а на іншій – Джафера Сейдамета. До кожної з них розміщено підписи, які дозволяють скласти уявлення про вказаних діячів. Крім цього, коротко наводяться цікаві історичні факти про те, як Українська Центральна Рада намагалася сприяти українському руху на території Кримського півострова (Гісем, Мартинюк, 2018, с. 49).

Наприкінці параграфа сформульовано висновки у вигляді стислого викладу розкритих у тексті провідних ідей. Після них подано 12 запитань та завдань, які розподілені на чотири групи. Перші п'ять запитань із запропонованого переліку призначені для перевірки/самоперевірки рівня запам'ятовування основних фактів із розглянутого матеріалу. Наступні чотири спрямовані на осмислення прочитаної інформації. Два передостанні завдання мають практичний характер, спрямованість на розвиток навчальних умінь. Вони подані у таких формулюваннях: «10. Складіть розгорнутий план на тему «Події 1917 р. в Криму». 11. Об'єднайтеся в малі групи й обговоріть питання: якими були здобутки і прорахунки кримськотатарського національного руху на півострові в 1917 р.?». Дванадцяте завдання має творчу спрямованість. У ньому наведено цитату зі спогадів Джафера Сейдамета, до якої поставлено запитання: «На підставі яких фактів, на вашу думку, він (Джафер Сейдамет – авт.) робить висновок про безпідставність намірів домовитися з російською владою й доцільність вивчення досвіду українців?» (Гісем, Мартинюк, 2018, с. 51).

У підручнику Наталії Сорочинської та Ольги Гісем кримськотатарська проблематика 1917 – початку 1918 рр. розглядається в окремому параграфі «Події 1917 року в Криму», який складається з чотирьох окремих пунктів (Сорочинська, Гісем, 2018, с. 49-53). На початку параграфа подано рубрику «За цим параграфом ви зможете». У ній міститься стислий виклад основної навчальної мети. При цьому жодне з трьох сформульованих положень не стосується кримської проблематики. Поряд, у рубриці «Пригадайте», подано запитання, які мають допомогти згадати раніше вивчений матеріал і зрозуміти новий (Сорочинська, Гісем, 2018, с. 49).

Матеріал подано в форматі авторського тексту. Крім основного тексту, параграф містить історичні документи, ілюстрації. У тексті можна побачити дати, слова, уривки з документів, поняття, терміни, які виділені жирним шрифтом, курсивом. На них необхідно звертати особливу увагу.

Перший пункт параграфа має назву «Крим напередодні важливих змін». Наприкінці цього пункту сформульовано запитання: «Яку частину населення Криму становили кримські татари?» (Сорочинська, Гісем, с. 49-50). Другий пункт має назву «Крим на початковому етапі Російської революції 1917 р.». Окрім основного тексту, він містить кілька ілюстрацій із підписами до них: світлину Челебі Челебієва, а також світлину друкованого органу Мусвиконкому «Голос татарів». Запитань до них не передбачено (Сорочинська, Гісем, 2018, с. 50-51). Хоча, за задумом авторів підручника, в ході роботи з ілюстраціями необхідно звертати увагу на підписи, які пояснюють зміст зображеного, а також спробувати пов'язати їх із текстом підручника (Сорочинська, Гісем, 2018, с. 3). Наостанку другого пункту подано запитання: «Які здобутки національного руху кримських татар на початку революційних подій 1917 р.?» (Сорочинська, Гісем, 2018, с. 51). Пункт 3 «Виникнення Курултаю та Кримської Народної Республіки» містить світлину

«Перший Курултай кримськотатарського народу, листопад 1917 р.» без поставленого до неї запитання. Після матеріалу третього пункту пропонується відповісти на запитання: «Коли і ким була проголошена Кримська Народна Республіка?» (Сорочинська, Гісем, 2018, с. 51-52). Четвертий пункт має назву «Встановлення більшовицької влади у Криму». Запитань та завдань після цього пункту не передбачено (Сорочинська, Гісем, 2018, с. 49-52).

Наприкінці параграфа подано «Висновки» та «Запитання і завдання». У першій рубриці можна прочитати стислий виклад провідних думок, розкритих у тексті параграфа. У другій рубриці запропоновано вісім різнорівневих запитань і завдань до параграфа, які дозволяють підсумувати матеріал вивченої теми. З них привертають увагу два останні: «7. Об'єднайтесь у малі групи та обговоріть, якими були здобутки і прорахунки кримськотатарського національного руху на півострові у 1917 – на початку 1918 р.», «8. Проведіть дискусію за проблемою: «Чому проголошення Кримської Народної Республіки не підтримала більшість населення півострова?» (Сорочинська, Гісем, 2018, с. 52-53).

Висновки. Проблематика кримськотатарського національного руху 1917 – початку 1918 рр. представлена в усіх виданих 2018 р. підручниках з історії України рівня стандарту, які призначені для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Вона розглядається в контексті та в межах подій, що стосуються Української революції. У трьох підручниках досліджувана проблематика подається в рамках окремого параграфа, присвяченого подіям у Криму, в той час як в інших їй відведено лише окремий пункт певного параграфа. Основою викладу матеріалу є авторський (навчальний) текст. Окрім нього, в кількох підручниках для розкриття змісту проблематики передбачено роботу з текстовими документами, фотодокументами, біографічними довідками. Подані матеріали зазвичай супроводжуються запитаннями та завданнями різних рівнів складності (від репродуктивних до творчих). Втім, на сторінках навчальних видань, за винятком одного підручника, помітно бракує текстових джерел, картографічного та ілюстративного матеріалів.

Список використаних джерел

- Батуріна, С. (2021). «Чужі свої»: до питання про репрезентацію історії кримськотатарського народу на сторінках українських шкільних підручників. *Сіверянський літопис*, 5, 87-95.
- Бурнейко, І. О., Хлібовська, Г. М., Крижановська, М. Є., Наумчук, О. В. (2018). *Історія України. Рівень стандарту*: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон.
- Власов, В. С., Кульчицький, С. В. (2018). *Історія України (рівень стандарту)*: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Літера ЛТД.
- Гісем, О. В., Мартинюк, О. О. (2018). *Історія України (рівень стандарту)*: підручник для 10 кл. закл. загаль. серед. освіти. Харків: Вид-во «Ранок».
- Пометун, О. І., Гупан, Н. М. (2018). *Історія України (рівень стандарту)*: підручник для 10 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ: УОВЦ «Оріон».
- Попова, К. В. (2022). «Загублені»: Крим та кримські татари у змісті шкільної історичної освіти. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 14, 135-144.
- Сорочинська, Н. М., Гісем, О. О. (2018). *Історія України (рівень стандарту)*: підручник для 10 кл. закладів загальної серед. освіти. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.
- Струкевич, О. К. (2018). *Історія України (рівень стандарту)*: підручник для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти. Київ: Грамота.
- Топольницька, Ю. (2024). *Як Крим представлений у шкільному курсі історії України*. Взято з <https://nus.org.ua/2024/10/15/yak-krym-predstavlenyj-u-shkilnomu-kursi-istoriyi-ukrayiny/>

References

- Baturina, S. (2021). «Chuzhi svoi»: do pytannia pro reprezentatsiiu istorii krymskotatarskoho narodu na storinkakh ukraïnskikh shkilnykh pidruchnykiv [“Someone else's own”: on the question of the representation of the history of the Crimean Tatar people in the pages of Ukrainian school textbooks]. *Siveryanskyi litopys [Severyansky Chronicle]*, 5, 87-95 [in Ukrainian].
- Burneiko, I. O., Khlibovska, H. M., Kryzhanovska, M. Ye., & Naumchuk, O. V. (2018). *Istoriia Ukrainy. Riven standartu [History of Ukraine. Standard level]*: pidruchnyk dlia 10 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Ternopil: Aston [in Ukrainian].
- Hisem, O. V., & Martyniuk, O. O. (2018). *Istoriia Ukrainy (riven standartu) [History of Ukraine (standard level)]*: pidruch. dlia 10 kl. zakl. zahal. sered. Osvity. Kharkiv: Vyd-vo «Ranok» [in Ukrainian].
- Pometun, O. I., & Hupan, N. M. (2018). *Istoriia Ukrainy (riven standartu) [History of Ukraine (standard level)]*: pidruch. dlia 10 kl. zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Kyiv: UOVTs «Orion» [in Ukrainian].
- Popova, K. V. (2022). «Zahubleni»: Krym ta krymski tatory u zmisti shkilnoi istorychnoi osvity [“Lost”: Crimea and Crimean Tatars in the content of school history education]. *Naukovyi visnyk Kremenetskoï oblasnoi humanitarno-pedahohichnoi akademii im. Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky [Scientific Bulletin of the*

Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko. Pedagogical Sciences], 14, 135-144 [in Ukrainian].

Sorochynska, N. M., & Hisem, O. O. (2018). *Istoriia Ukrainy (riven standartu) [History of Ukraine (standard level)]: pidruchnyk dlia 10 kl. zakladiv zahaln. sered. Osvity*. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].

Strukevych, O. K. (2018). *Istoriia Ukrainy (riven standartu) [History of Ukraine (standard level)]: pidruch. dlia 10 kl. zakl. zahaln. sered. Osvity*. Kyiv: Hramota [in Ukrainian].

Topolnytska, Yu. (2024). *Yak Krym predstavlenyi u shkilnomu kursi istorii Ukrainy [How Crimea is presented in the school history course of Ukraine]*. Retrieved from <https://nus.org.ua/2024/10/15/yak-krym-predstavlenyj-u-shkilnomu-kursi-istoriyi-ukrayiny/> [in Ukrainian].

Vlasov, V. S., & Kulchytskyi, S. V. (2018). *Istoriia Ukrainy (riven standartu) [History of Ukraine (standard level)]: pidruchnyk dlia 10 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity*. Kyiv: Litera LTD [in Ukrainian].

STATSENKO D.

Separated Structural Subdivision «Professional College of Management, Economics and Law of Poltava State Agrarian University», Ukraine

THE CRIMEAN TATAR NATIONAL MOVEMENT OF 1917 – EARLY 1918 IN UKRAINIAN HISTORY TEXTBOOKS FOR HIGH SCHOOL, 2018 EDITION

Studying the past, traditions, and culture of the indigenous peoples of Ukraine – Crimean Tatars, Karaites, and Krymchaks – is important for the consolidation and development of the modern Ukrainian nation, and understanding coexistence on a common territory. For a long time, the Crimean Tatar topic, especially the first half of the 20th century, remained out of the spotlight of high school textbooks. Therefore, the article researches the methodological approaches used in textbooks on the history of Ukraine of the standard level for the 10th grade of general secondary education institutions, published in 2018, revealing the issues of the Crimean Tatar national movement of 1917 – early 1918. It was found that in the new textbooks for grade 10, this issue is considered in the context of the Ukrainian Revolution. In some cases, the issue under the study is considered within a separate paragraph. The basis of the presentation of the material is the author's text. In addition to the main text, some authors of the textbooks have provided work with historical text documents, as well as illustrations (historical photographs). Some educational publications provide biographical information about figures of the Crimean Tatar national movement. Usually, the provided materials are accompanied by questions. The analysis of textbooks shows that the issues of the Crimean Tatar national movement of 1917 – early 1918 are presented on the pages of textbooks, however, there is still a noticeable lack of cartographic material, the use of illustrations, and documentary sources.

Key words: *Crimean Tatars, Crimean Tatar national movement, textbook, history of Ukraine, methods, methodology, high school*

Стаття надійшла до редакції 13.03.2025 р.